

1. kép: I. (Nagy) Lajos ábrázolása az uralkodása idején készült Képes Krónikában

I. (Nagy) Lajos nyomában

Készítette: Seghedino
Kelt: Szeged, 2019. 02. 13.

Prológus

A szegedi Dóm teret körülölelő Pantheon, vagyis Nemzeti Emlékcsarnok szemet gyönyörködtető árkádsora számos magyar származású vagy legalábbis magyar vonatkozással bíró személyiségnek állít emléket. A szegediek számára oly fontos szerepet betöltő, központi helyen található Dóm körül sétálgatva számtalan magyar király, művész és tudós képmásával találkozhat a kíváncsi szemlélődő. Információk és érdekességek tömkelegére bukkanhat, aki nemcsak a műalkotásokat csodálja meg, de esetleg egyiknek-másiknak tüzetesebben utána is néz. Nem kivétel ez alól a Magyar Királyságot 1342-től 1382-ig törvényes királyként uraló, nápolyi Anjou felmenőkkel bíró I. (Nagy) Lajos¹ lovagkirály sem.

Elsőként egy röviden, felsorolásszerűen érdemes számba venni azokat a kortársakat, akik jelentősen befolyásolták a kor kulturális és politikai életét. I. (Nagy) Lajos abban a történelmi korban élt, amelyben Anglia és Franciaország között dúlt az ún. százéves háború (1337 – 1453), amikor Giovanni Boccaccio az 1348-as firenzei pestisjárványt követően megírta főművét, a Dekameront. Ebben az időszakban alkotott Francesco Petrarca is, aki keményen bírálta I. (Nagy) Lajos magyar királyunkat, miszerint nem pártolja megfelelőképp a humanista eszményeket.² Mint említettem, ekkor pusztította végig Európát a történelem legnagyobb pestisjárványa (1347 – 1352); a „fekete halál” több mint egyharmadát ragadta el a lakosságnak³, és ez idő tájt épül ki a kínai Nagy Fal mai formájában. Továbbá az ő uralkodásának idején foglalják el az Oszmán család vezette törökök 1354-ben Gallipolit, ezzel megvetve lábukat a Balkánon. I. (Nagy) Lajos királyunk kortársai között tisztelhetjük még John Wyclif oxfordi professzort, a reformáció előfutárát, aki a későbbi cseh Husz János (Jan Hus) működését és huszita tanainak alapjait fogalmazta néhány évtizeddel korábban. Kortárs volt még az 1381-es nagy angliai parasztfelkelés élén álló Wat Tyler, valamint a későbbi

¹ I. (Nagy) Lajos (1342 – 1382), az Árpád-ház kihalása után Magyarországra érkező és az országban anarchikus viszonyokat teremtő oligarchákat elsópró I. Károly, más néven Caroberto vagy nápolyi Anjou Károly Róbert (1301 – 1342) és Lokietek Erzsébet lengyel hercegnő frigyéből született királyunk apja halála után hat nappal kezdte meg uralkodását, melyet a feudális magyar állam fénykorának tekintenek.

² *Dümmerth 1982*

Canterbury mesékkel (1387 – 1400 k.) az angol irodalmi nyelvet megteremtő Geoffrey Chaucer is. A méltán híres, a magyar kultúra és történelem szempontjából központi helyet elfoglaló Képes Krónika is I. (Nagy) Lajos király megbízásából, még uralkodásának idején készült udvarában. Végül, de nem utolsó sorban, e király udvarában szolgált és az ő bandériumában vonult Nápoly ellen az Ilosvai Selymes Péter históriás énekét (1574) megihlető, híresen nagy erejű Toldi Miklós, aki az elbeszélések szerinti odaadó lovagi hűségével Arany János Toldi-trilógiája számára is méltó alapot szolgáltatott a 19. században.⁴ Élete és kora több magyar költőt is megihletett. A teljesség igénye nélkül érdemes megemlíteni Berzsenyi Dánielt⁵, Petőfi Sándort⁶, Ilosvai Selymes Pétert⁷. Utóbbi munkája nyomán ide kell még sorolnunk Arany Jánost⁸, Kisfaludy Károlyt⁹ és Vörösmarty Mihályt¹⁰. Mint irodalmi alkotás a Névtelen minorita (feltehetőleg Kétyi avagy Egri János szerzetes) munkája érdemel további említést még, mely 1355 után készült¹¹ és I. (Nagy) Lajos 1345 – 1355 közti hadjáratainak történetét örökíti meg az utókor számára. Ebben a későbbiekben még részletesebben említett nápolyi bosszúhadjáratakról, illetve a Velencével való háborúskodás egy részéről is szó esett.

I. (Nagy) Lajos uralkodásának idejéből eredeztethető az a széles körben elterjedt tévhit, hogy Magyar Királyság határait egykoron három tenger mosta. Arany János Toldi estéje című művében a következőt írja: „S a magyart, a népet, mikor nem szerettem? - / Birodalmát három tengerig vettem.”¹². Bár - az ekkor a lovagi kultúra fénykorát élő – Magyar Királyság területének kiterjedése az ő idején tetőzött, Lengyelország nem érte el a Balti-tengert, de valójában nem is tartozott Magyarországhoz, mindössze csak perszónálunióban volt vele. Bár I. (Nagy) Lajos foglalta el mindkét ország trónusát, mégsem mondhatjuk, hogy a két ország

³ Vig 2014

⁴ Engel 1982

⁵ Berzsenyi Dániel: Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás

⁶ Petőfi Sándor: A hazáról

⁷ Ilosvai Selymes Péter: Toldi Miklós históriája

⁸ Arany János: Toldi-trilógia, Arany János: Endre királyfi

⁹ Kisfaludy Károly: A sastoll

¹⁰ Vörösmarty Mihály: Az ősz bajnok

egyesítettnek tekinthető vagy Lengyelország bármilyen (akár politikai, akár gazdasági) szempontból Magyarország alá tartozott, esetleg tőle függött volna.¹³ Hiszen a perszonális unió, avagy perszonálunió (legalább) két ország államjogi összeköttetése pusztán, melyben az uralkodó személye megegyezik és egymástól függetlenek a királyi hatalmi szférák, ezzel megőrizve szuverenitásukat.¹⁴

Míg magát a feudális viszonyokon szerveződő Európát széttagoaltság jellemzi, addig a virágkorát élő Magyar Királyság európai nagyhatalommá vált I. (Nagy) Lajos király uralkodásának idején. A nápolyi Anjou-házból származó királyainak udvari kultúrája döntően a lovagi életmódon és az által támogatott, kijelölt és kiemelt értékeken, szokásokon, elvárásokon alapult.¹⁵ Ezt is jól szemlélteti, hogy lovagi mivoltából eredően I. (Nagy) Lajos az ország legtöbbet hadakozó királyának tekinthető; 29 hadjáratából 16-on személyesen is részt vett, és mindössze csak 13-at vezettek hadvezérei.¹⁶

¹¹ *Benda 1981*

¹² *Arany 1969*

¹³ *Kristó 2005*

¹⁴ *Bán 1989*

¹⁵ részletesen: *Kubinyi 2010*, pp. 191 – 197.

¹⁶ *Kubinyi 2010*

A nápolyi¹⁷ hadjáratok rövid áttekintése¹⁸

Az 1343-ban elhunyt Bölcs Róbert nápolyi király után megüresedő nápolyi trónt Nápolyi Johanna¹⁹ szerezte meg. Ám a magyar király legnagyobb csalódására férje, I. (Nagy) Lajos király öccse András a korábbi házassági szerződésben foglaltak ellenére sem kapott királyi címet, mindössze csak a királynő házasársaként maradt a Nápolyi Királyságban továbbra is. A magyar királyi udvar diplomáciája működésbe lépett. A magyar kincstár aranykészletének egy részével²⁰ próbálta Károly Róber özvegye, Erzsébet királyné²¹ kieszközölni fia királlyá koronázását VI. Kelemen pápánál (mint Nápoly hűbéruránál).²² 1345-ben a pápa ugyan elfogadta a kérést, ám nem sokkal később azonban, még abban az évben I. (Nagy) Lajos öccse, András meghalt; nem csak a rossznyelvek szerint egy, Nápolyi Johanna által megszervezett összeesküvés áldozata lett Aversa városában.²³ András meggyilkolásának okán I. (Nagy) Lajos 1347-ben és 1350-ben is vezetett hadat²⁴ bosszú és megtorlás céljából az itáliai királyság ellen. A kiszemelt területet sikerrel el is foglalta mindkét alkalommal, bár egyszer sem volt képes hosszabb ideig kézben tartani azt.

Miután az 1347-ben Nápolyba küldött magyar csapatok előkészítették számára a terepet, I. (Nagy) Lajos bevonult a városba 1348. január 24-én, elfogatta a rá veszélyt jelentő hercegi rokonait, majd királyként magához ragadta a hatalmat. Az eddigre már az Itáliát is elérő pestisjárvány miatt az újdonsült nápolyi király elhagyta új királyságát és hazatért, így Nápolyi

¹⁷ Korabeli magyar forrásokban, I. (Nagy) Lajos által VI. Kelemen pápának küldött levelekben a Nápolyi Királyság „szicíliai királyság” elnevezéssel jelenik meg, mivel a Nápolyi Királyság urának címei között szerepelt a „Szcília királya” titulus is. (*Kristó 1988*)

¹⁸ nagyrészt a következő alapján: *Kubinyi 2010*

¹⁹ Nápolyi Johanna (1343 - 1381) az elhunyt Bölcs Róbert nápolyi király unokája. 1342-ben kötött I. (Nagy) Lajos magyar király András nevű testvérével dinasztikus házasságot egy évtizedes jegyességet követően. „Johannát férfiak hada zsongta körül, rokonai és előkelő udvarbéliék. Nem egy Anjou-házi herceg pályázott Johanna kezére, s ennek révén a nápolyi trónra.” (pontos idézet: *Kristó 1988*. pp. 102.)

²⁰ A kiadásokra huszonnégyezer márka ezüstöt és tizenhétézer márka aranyat, míg a koronázás jóváhagyásában érintettek „meggyőzésére” több mint negyvennégyezer márka ezüstöt szánt. (*Kristó 1988*. pp. 92 - 93.)

²¹ Lokietek Erzsébet lengyel hercegnő I. Károly (Róbert) (1308 - 1342) harmadik felesége, I. (Nagy) Lajos magyar király édesanyja. (*Vég 1990*)

²² Erzsébet királyné római zárandoklatával egybekötve látogatja meg VI. Kelemen pápát, megvesztegeti az avignoni ellenpápát és a nápolyi udvart a koronázás ügyében.

²³ részletesen: *Kristó 1988*. pp. 103 - 104.

²⁴ I. (Nagy) Lajos csak a megfelelő alkalomra és elegendően erős, szilárd diplomáciai háttérre várt Nápoly megtámadásához, hiszen már 1346 óta tervezte a terület leigázását. (*Kristó 1988*. pp. 109.)

Johanna hívei könnyűszerrel felülkerekedhettek a Nápolyban hátrahagyott királyi zsoldosokon.

Két évvel később, 1350-ben I. (Nagy) Lajos ismét hadjáratot indított, ismét eredménytelenül. Végül 1352-ben békét kötött Johannával. A magyar király csapatait ugyan kivonta Nápolyból és az előző hadjáratban foglyul ejtett rokonait is elengedte, de zsoldosai még jó ideig hadakoztak Itáliában. Még 1361-ben is nagy magyar zsoldossereg harcolt a területen.

Maguk a nápolyi hadjáratok, mint minden más háború vagy csata nem egy egyszerű békekötéssel ért véget. Nápolyi Johanna húgának leányát 1370-ben Durazzói Károly, I. (Nagy) Lajos másod-unokatestvére a magyar uralkodó utasításának megfelelően feleségül vette, aki így egy évre rá Szlavónia hercege lett. Ráadásul, mivel a magyar király előzőleg Károly javára lemondott a megüresedett nápolyi trón megszerzésére és birtoklására vonatkozó igényeiről, a szlavón herceg magyar és pápai támogatással 1381-ben bevonult Nápolyba, elfoglalta azt, majd a korábban az avignoni ellenpápa oldalára átpártolt Johannát megölette.²⁵

Ez a mozzanat számos szempontból fontos, politikailag megfontolt lépés volt az új nápolyi király részéről uralkodói pozíciójának megszilárdítására. Példának okáért az esetleges trónköveteléseknek elejét vette, eltávolította az egyetlen rá igazán veszélyt jelentő személyt és közvetlen híveit, valamint a pápa további támogatását is magáénak tudhatta, hisz az avignoni ellenpápanak elkötelezett koronás fők közül iktatott ki egyet.

Az első nápolyi hadjárat²⁶

Egy sikeres hadjárathoz elsősorban megbízható, befolyásos, a magyar királlyal lehetőleg dinasztikus kapcsolatban álló országok uralkodóinak támogatását kellett volna magáénak tudja I (Nagy) Lajos. Ezzel tisztában is volt. Bár lehetőségeihez mérten mindent megtett, mégsem járt sikerrel e téren. Bajor Lajos császár már 1347-ben meghalt, nem tudta megnyerni az újonnan hatalomra kerülő Luxemburgi-dinasztia által kézben tartott Német-római Császárság

²⁵ Benda 1981

²⁶ I. (Nagy) Lajos király első nápolyi hadjárata: 1347 – 1348

támogatását. Az éppen regnáló, a százéves háború problémáival és a franciákkal küzdő III. Edward angol király katonai segítségére sem számíthatott. Ha ez nem volna elég csapásnak, mindezeket tetézve a magyar király seregeinek Itália földjére való eljuttatásakor szárazföldi útvonal választására kényszerült Velencén keresztül, mivel Genova és Szicília nem volt hajlandó rendelkezésére bocsátani földközi-tengeri hajóit. Velence azonnal Nápolyi Johanna és VI. Kelemen pápa tudomására hozta I. (Nagy) Lajos terveit, ezzel tovább súlyosbítva a már amúgy is jócskán felhalmozódott kezdeti nehézségeket.

Annak ellenére, hogy a nápolyi Anjouk és több város feje szorgalmazta a magyar király itáliai hadjáratát, mégsem volt oly gördülékeny a haderő átvonulása az útjukba eső területeken, mint azt gondolnánk.²⁷ Az uralkodónak nem csak serege egységének megőrzésére, ellátására, hatékony és akadálymentes vonulására kellett ügyelnie, de saját imázsának megőrzésére is. Ezen a következőt kell érteni: „meghagyva nekik, hogy átmenő útjukban ne ártsanak, ne alkalmatlankodjanak senkinek, s a rablástól tartózkodjanak, (...) békésen haladjanak útjukon”.²⁸ A lakosok megrémítését elkerülendő és az élelmezés megkönnyítésére²⁹ kisebb, mindössze 60 – 1000 fős egységekre osztva vonultak fel egymás után a magyar csapatok. I. (Nagy) Lajost szívélyes fogadtatás és díszes ünnepek kísérték útja legtöbb állomásán.³⁰

1347. december 20-án Folignóban találkozott a magyar király és Bertrand bíboros pápai követ. A tárgyalás során a Nápolyi Királyság helyzetéről esett szó; a követ a pápa rosszallását közvetítette a hadjáratral kapcsolatban, illetve kiközösítéssel fenyegetőzött, hiszen a szentegyház akarata ellen cselekszik. A kiközösítés problémáját I. (Nagy) Lajos könnyedén feloldotta, mondván, hogy a királyság jogos öröke és a pápa felett álló egyetlen Isten tudja, hogy minden, amit most tesz, igazságos.

²⁷ Az ellenséges Velencétől olyannyira tartott a magyar uralkodó, hogy a lehető legnagyobb ívben elkerülte a városköztársaság befolyása alá tartozó területeket.

²⁸ *Kristó 1988.* pp. 110.

²⁹ 1347 gabonában szegény, rossz termésű év volt. (*Kristó 1988.* pp. 111.)

³⁰ Ez alól kivétel a pápai hűbérben levő Romagna területén fekvő Imola városa.

Ez után következett Aquila.³¹ Az Aquilai Patriarchátus azon városok közé tartozott, melyek a magyar király hódító szándékából kimondottan profitáltak. A már itt állomásozó magyar sereg által nyújtott katonai segítségnek köszönhetően eredményesen lázadhettek fel Nápolyi Johanna ellen.

I. (Nagy) Lajos közel egy hetes beneventói tartózkodása alatt meglepő módon még nápolyi küldöttség is érkezett a székváros felajánlására.

Az ellenfél részéről a védelem központját a Nápolyi Johanna által országos főkapitánynak kinevezett Tarantói Lajos Capuában építette ki. Ám ez sem jelentett valódi kihívást.³² A magyar király mindössze csak egy itáliai hívét küldte előre serege élén a város ellen, ezzel keltve a védőkben riadalmat. Hiszen az ostrom ideje alatt I. (Nagy) Lajos minden további nélkül haladhatott útján, megkerülve a kritikus területet.

Nápolyi Johanna már január 15-én északra menekült pápai segítségért, ezzel mintegy ezüst tálcán kínálva Nápolyt a magyar királynak. Ám I. (Nagy) Lajos tovább időzött Aversa³³ városában és fogadta a nápolyi hódolatokat, míg bosszú céljából jól kitervelt vérengző tetteit véghez nem vitte.³⁴ Mindezek után hatalmában biztosan, a nápolyiakkal szemben bizalmatlanul foglalta el a kívánt földet 1348. január 23 - 24-én, visszautasítva mindenféle pompát és éljenző ünneplést a bevonulás során. A nápolyiak számára negatív visszhangot keltettek a magyar pénzen fogadott, fosztogató zsoldosok. Nápoly városának elfoglalásával végeredményben sikeresen befejeztnek tekintette I. (Nagy) Lajos az itáliai hadjáratot.

A magyar király 1348. áprilisi Nápolyba való visszatérésekor kellett szembesülnie azzal a ténnyel, hogy VI. Kelemen pápa továbbra is Nápolyi Johannát tekintette törvényes

³¹ Aquila az Appennini-félszigeten fekvő Nápolyi Királyság egyik legfontosabb városa volt Nápolyi Johanna és I. (Nagy) Lajos idején. Nápolytól légvonalban körülbelül 182 km-re található északi irányban az Aterno(-Pescara) völgyében. (*Atlasz 2010*) Az itáliai hadjárat során itt időzött legtöbbet a magyar király.

³² Sokan megfutamodtak vagy épp ellenkezőleg, tárt karokkal fogadták I. (Nagy) Lajost. Így Tarantói Lajos végül Capua feladására kényszerült, ezzel juttatva ezt a várost is magyar kézre. (*Kristó 1988.* pp. 114.)

³³ Itt gyilkolták meg annak idején 1346-ban Andrást, I. (Nagy) Lajos öccsét.

³⁴ részletesen: (*Kristó 1988.* pp. 114 - 115.)

uralkodónak, illetve összeesküvőkkel és pusztító pestisjárvánnyal³⁵ találta szemben magát. Ez útja alkalmával vette magához I. (Nagy) Lajos a kis Martell Károlyt,³⁶ hogy Magyarországra vitesse. A távozása után újból felszínre törő zavargásoknak köszönhetően egyre többen álltak ismét Nápolyi Johanna oldalára. Ennek következtében a magyar kézen maradó erődök és kikötők kivételével minden más a királynő hatalma alatt összpontosult a városban. Végül szép lassan Tarantói Lajos vezetésével minden területet, nápolyi erődöt visszafoglalt Nápolyi Johanna hada Lucera és Foggia vidékén, valamint az adriai Manfredonia kikötőjén kívül.

I. (Nagy) Lajos utasítására a lázongások megtorlásának céljából Lackfi István erdélyi vajda kelt útra Nápoly ellen 1348 szeptemberének végén megközelítőleg 300 katonájával. Bár Tarantói Lajos minden eszközt megragadva igyekezett elvágni a magyar sereget élelmiszer-utánpótlásától és szilárd itáliai központjától, mégsem tudta sikeresen tőrbe csalni az egyébként gyanútlan erdélyi vajdát. Így ismét a székváros³⁷ kapuján kopogtathatott a magyar had. A város birtoklását eldöntő csata helyét és idejét³⁸ a lovagi hadviselés szabályainak megfelelően közösen jelölte ki a két fél. Még Tarantói Lajos tisztességtelen csele ellenére is Lackfi István győzedelmeskedett.³⁹ Ám a zsoldosok elmaradt fizetségük kipótlására a magyar seregről leszakadva elfoglalták a környező területek erődítményeit és jelentős ellenszolgáltatás fejében visszajutatták Tarantói Lajos, és ezzel Nápolyi Johanna kezére.

A második nápolyi hadjárat⁴⁰

1349-ben I. (Nagy) Lajos követ útján ismét felújította tárgyalásait a pápával, hiszen ez év őszére újabb hadjáratot tervezett Nápoly ellen.⁴¹

Az első magyar csapat, élén I. (Nagy) Lajossal 1350. április 26-án érkezett meg Itália földjére, az adriai Ortona kikötőjébe, majd Barlettát építette ki főhadiszállásává a magyar uralkodó.

³⁵ A Magyarországra hazahurcolt pestis áldozata lett 1349-ben Luxemburgi Margit. Ezzel az akkor huszonhárom éves I. (Nagy) Lajos megözvegyült, illetve az alig két és fél éves Martell Károly anyja nélkül maradt.

³⁶ I. (Nagy) Lajos öccse, András herceg és Nápolyi Johanna kisleánya.

³⁷ Nápoly

³⁸ A Meli-tó mellett fekvő mezőn 1349. június 6-án tervezték az összecsapást.

³⁹ részletesen: (Kristó 1988. pp. 117.)

⁴⁰ I. (Nagy) Lajos király második nápolyi hadjárata: 1350 – 1352

I. (Nagy) Lajos melfi tartózkodása idején kapta meg Tarantói Lajos levelét, melyben ellenfelét személyes párbajra hívta ki. Hosszú út után, nem sokkal 1350. június 27-ét követően a magyar király ismét Nápoly várához közel járt seregével, ám mégsem indult azonnal ellene. Hívei kérésére először más várak (Aversa, Somma) felmentésére sietett. A hadjárat időtartamának elhúzódása egyre jobban nyugtalanította I. (Nagy) Lajost.⁴²

Aversa elestének hírére Nápolyi Johanna Gaeta városába szökött. VI. Kelemen pápa továbbra is a nápolyi királynőt támogatta és a magyar királlyal szembeni ellenállásra szólította fel Genovát, hiszen már az újabb itáliai hadjáratl sem várta meg a pápai jóváhagyást I. (Nagy) Lajos.

1350 jubileumi szent év volt.⁴³ A jubileumi szent év ideje alatt korlátlan bűnbocsánatot lehetett nyerni. A magyar király is zarándokútra indult Rómába, személyéhez hű embereire hagyva az itáliai hadjárat gondjait.⁴⁴ 1350. szeptember 19-én meg is érkezett az Örök Városba. Többnapos imádkozás után négyezer aranyforintot ajánlott fel Szent Péter oltárára, annak érdekében, hogy bűnei biztosan megbocsáttassanak.

A magyar seregek kisebb-nagyobb szerencsével folytatták tovább a harcokat a Nápolyi Királyságért. Végül az 1350. év végi magyar-nápolyi fegyverszünet oldotta fel az ellenfél, Tarantói Lajos szorult helyzetét.

I. (Nagy) Lajos lényegében egyik nápolyi hadjárata során sem járt sikerrel, így meglehetősen hátrányos pozícióból tárgyalt a későbbiek során; el kellett ismernie a status quot, anélkül, hogy lemondana trónigényéről Nápolyt illetőleg. A hadviselés fizikai része már 1350-ben véget ért, ám a békekötésben rögzített pontok teljesítésének csak két év múlva kezdődött meg.

⁴¹ Végül csak 1350. április 18-án indult útnak.

⁴² „Közel ötheti ostrom után, 1350. augusztus 3-án nem katonai siker eredményeképpen, hanem pénz fejében és védői szabad elvonulásának feltétele mellett Aversa megnyitotta kapuit.” (pontos idézet: *Kristó 1988.* pp. 123.) Tehát a hosszas ostrom lényegében haszontalannak bizonyult. A magyar király számára mindössze csak az idő és az erőforrások elpocsékolását jelentette.

⁴³ *Katolikus Lexikon*

⁴⁴ „Lackfi Andrászt nevezte ki Lajos király apuliai helytartójává, Druget Miklóst Salerno, egy német zsoldost pedig Aversa városának kapitányává.” (pontos idézet: *Kristó 1988.* pp. 124.)

Az 1351-es törvények⁴⁵

A fent említett 1347 és 1350 között lezajló, nagy anyagi fedezetet igénylő, sikertelen ún. nápolyi bosszúhadjáratok és a hadakozások során az országba behurcolt pestis által okozott elégedetlenség tette szükségessé az 1351. évi törvények kiadását. Ezek összessége valójában egy rendi szabadságlevélnek tekinthető, hiszen nem más, mint a hajdani II. András által 1222-ben kiadott aranypecséttel ellátott királyi oklevélnek, az Aranybullának egy átírt, a körülményekhez szabott, kisebb-nagyobb változtatásokkal ellátott megerősítése.

1351. november – decemberben I. (Nagy) Lajos Budára gyűlést hívott össze a magyar nemesek kívánságára. Ekkor adta ki a király a törvénykönyvet. Az ország fegyveres erejét megnövelni igyekvő, a jól bevált banderialis hadrendszert fejlesztő uralkodó a mindezeket olajozottan működtetni képes gazdasági, pénzügyi fedezet megteremtésére iktatta be az ősiségre és a kilencedre vonatkozó törvényeket.

Törvénygyűjteményében intézkedik a káptalanok és konventek hiteleshelyi működéséről. Törvényei közt továbbra is megtartja az ún. kapuadót. Ez az első jobbágyi adó, melynek adóalapja a jobbágytelek és értéke 18 dénár évente. (Ez az, amit később I. (Hunyadi) Mátyás a „füstpénz” névvel illetett jobbágyi adóra módosít, mivel az eredetileg Károly Róbert által elrendelt kapuadót jobbágyok tömegei játszották ki és bújtak ki alóla azzal, hogy több család költözött „egy kapu alá” vagyis egy portára, ugyanarra a jobbágytelekre). A kamarahaszna szedését nemcsak, hogy fenntartja, de azzal az intézkedésével, hogy Szlavóniára még ki is terjeszti, megszünteti a báni pénzverést és a szlavóniai kamarát. A jobbágyok egységes terményadóját is megszabja földesuruk felé, melyet, ha a földesurak nem, akkor majd maga a király szed be. Ezzel kívánta egységesíteni a jobbágyok földesúri szolgáltatásait, a jobbágyterheket. Ez az ún. kilenced, avagy kilencedik tized: az egyházi tized befizetése után a megmaradt termény kilencedrészét kellett beszolgáltatni. Az „ősiség törvénye”, mely a nemeseket birtokaikkal való szabad végrendelkezésükben gátolja meg, egészen az 1848-as

⁴⁵ Bertényi 1955

polgári átalakulásig a nemesi jog része marad Magyarországon.⁴⁶ E törvény értelmében az örökös nélkül elhalt nemesek birtokait nemzetségük öröklí, ha az sincs, akkor az visszazáll, visszaháramlík a királyra, ez az ún. „háramlási” jog. Az 1351-es törvények fontos pontja még az, mely kimondja az „egy és ugyanazon nemesség” elvét, elősegítve ezzel a rendi fejlődést. Továbbá törvényeiben a jobbágyok elhurcolását tiltja, illetve az úriszék hatáskörét is szabályozza.

I. (Nagy) Lajos király emléke

Az I. (Nagy) Lajos 1363. évi, a török hadak felett aratott győzelmének alkalmából építettet mariazelli fogadalmi templomának főkapuja felett elhelyezett dombormű emlékezteti az utókort az eseményre. Ugyanennek a templomnak a főbejáratánál a király életnagyságú szobra áll. Nagy valószínűséggel I. (Nagy) Lajos megbízásából és az ő anyagi támogatásával építik fel 1358 és 1366 között az aacheni dóm magyar kápolnáját, melyet később különféle műtárgyakkal gazdagít 1367-ben. A király földi maradványait a székesfehérvári Nagy Boldogasszony-bazilikának Katalin-kápolnájában helyezték örök nyugalomra. A bazilika később, a török időkben szinte teljes egészében elpusztult.

I. (Nagy) Lajos nemcsak a magyarok emlékezetében élt és él tovább a mai napig, de más nemzetek történelmében, műemlékein is találkozhatunk a lovagkirállyal. Egy, az I. (Nagy) Lajost ábrázoló freskó díszíti a római Szt. Péter-templom falát, mely VIII. Orbán pápa 1625-ös megrendelésére készült. A mai napig Prágában látható bronzból öntött Szent György-lovasszobor, mely Kolozsvári Márton és György az 1373-as év folyamán készített munkája, szintén I. (Nagy) Lajos magyar király udvarának lovagi szellemét idézi.⁴⁷

⁴⁶ Erre a pontra Széchenyi István, a legnagyobb magyar is kitér Hitel című munkájában, mivel az ősiség és a háramlási jog kettőse gátolja a hitel felvételének lehetőségét és ezzel az általa nyújtott gazdasági fejlődést. Földbirtok nem lehetett a biztosíték alapja, hiszen az valójában királyi tulajdon és a szabad végrendelkezés jogának hiányában nem örökíthető másra, jelen esetben a pénzkölcsönzéssel foglalkozó személyre. Széchenyi így a hitel bevezetéséhez előbb I. (Nagy) Lajos e törvényeinek eltörlését szorgalmazta.

⁴⁷ Benda 1981

2. **Kép:** I. (Nagy) Lajos domborműve és a királyságához tartozó 10 tartomány címerének frize a szegedi Dóm tér árkádsora alatt. Rerrich Béla tervei alapján Kisfaludi Strobl Zsigmond készítette a képen látható bronz domborművet.

3. **Kép:** I. (Nagy) Lajos magyar király nagy ellenfele, I. Johanna nápolyi királynő

4. Kép: I. (Nagy) Lajos a budapesti Hősök terén balról a hetedik szobor, Zala György alkotása

5. Kép: I. (Nagy) Lajos győzelme Bulgáriában a törökök felett, az első magyar-török összecsapás

6. Kép: A Kolozsvári testvérek Szent György-szobra Prágában

BIBLIOGRÁFIA

1. *Arany 1969*: Arany János: TOLDI ESTÉJE. In: Arany János összes költeményei II. Budapest, Szépirodalmi könyvkiadó, 1969. pp. 219.
2. *Atlasz 2010*: Dr. Kiss Éva, Borbély Borbála, Nagy Zsuzsa, Szabó Lilla (szerkesztők): FÖLDRAJZI ATLASZ. Budapest, Dinasztia Tankönyvkiadó, 2010. pp. 62.
3. *Bán 1989*: Bán Péter (szerkesztő): MAGYAR TÖRTÉNELMI FOGALOMTÁR II. KÖTET, L-ZS. Gondolat, Budapest, 1989. pp. 101 - 102.
4. *Benda 1981*: Benda Kálmán (főszerkesztő): MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETI KRONOLÓGIÁJA I., A KEZDETEKTŐL 1526-IG. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981. pp. 206 - 226.
5. *Bertényi 1995*: Bertényi Iván - Gyapay Gábor: MAGYARORSZÁG RÖVID TÖRTÉNETE. Budapest, Maecenas Könyvek, 1995. pp. 112 - 125.
6. *Dümmerth 1982*: Dümmerth Dezső: AZ ANJOU- HÁZ NYOMÁBAN. Szombathely, Panoráma Kiadó, 1982. pp. 443 - 451.
7. *Engel 1982*: Engel Pál: VILÁGTÖRTÉNET ÉVSZÁMOKBAN 1789-IG. Budapest, Gondolat, 1982. pp. 85 - 89.
8. *Katolikus Lexikon*: <http://lexikon.katolikus.hu/J/jubileumi%20%C3%A9v.html> Utolsó megnyitás dátuma: 2020.02.10
9. *Kristó 2005*: Kristó Gyula: ANJOU-KOR. In: Engel Pál - Kristó Gyula - Kubinyi András: Magyarország története 1301 - 1526. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. pp. 64 - 103.
10. *Kristó 1988*: Kristó Gyula: AZ ANJOU-KOR HÁBORÚI. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1988. pp. 91 - 125.
11. *Kubinyi 2010*: Kubinyi András: A KÖZÉPKORI MAGYAR KIRÁLYSÁG. A VEGYESHÁZI KIRÁLYOK KORA (1301 – 1526). In: Romsics Ignác (főszerkesztő): Magyarország története. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010. pp. 184 – 197.
12. *Vég 1990*: Vég Gábor: MAGYARORSZÁG KIRÁLYAI ÉS KIRÁLYNŐI. Budapest, Maecenas Könyvkiadó, 1990. pp. 67 - 71.
13. *Vig 2014*: Vig István (fordító): NAGY KÉPES TÖRTÉNELMI VILÁGATLASZ. Budapest, Corvina, 2014. pp. 158 - 161.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. I. (Nagy) Lajos ábrázolása az uralkodása idején készült Képes Krónikában.:
https://www.google.hu/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwji89vWxDjAhXmMewKHXr6CNUQjRx6BAgBEAQ&url=%2Furl%3Fsa%3Di%26rct%3Dj%26q%3D%26esrc%3Ds%26source%3Dimages%26cd%3D%26ved%3D%26url%3D%252Furl%253Fsa%253Di%2526rct%253Dj%2526q%253D%2526esrc%253Ds%2526source%253Dimages%2526cd%253D%2526ved%253D2ahUKEwji89vWxDjAhWCC-wKHePkB5YQjRx6BAgBEAQ%2526url%253Dhttps%25253A%25252F%25252Fhu.wikipedia.org%25252Fwiki%25252FI_Lajos_magyar_kir%252525C3%252525A1ly%2526psig%253DAOvVaw25oDadpsmWIXoEHZrbCIFI%2526ust%253D1565258765784356%26psig%253DAOvVaw25oDadpsmWIXoEHZrbCIFI%26ust%3D1565258765784356&psig=AOvVaw25oDadpsmWIXoEHZrbCIFI&ust=1565258765784356
2. I. (Nagy) Lajos domborműve és a királyságához tartozó 10 tartomány címerének frize a szegedi Dóm tér árkádsora alatt. Rerrich Béla tervei alapján Kisfaludi Strobl Zsigmond készítette a képen látható bronz domborművet.:
<http://panteon.szegedvaros.hu/component/content/article/113.html>
3. I. (Nagy) Lajos magyar király nagy ellenfele, I. Johanna nápolyi királynő:
https://www.google.hu/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj44ofPzPDjAhXNwKQKHwiKcmQQjRx6BAgBEAQ&url=%2Furl%3Fsa%3Di%26rct%3Dj%26q%3D%26esrc%3Ds%26source%3Dimages%26cd%3D%26ved%3D%26url%3Dhttps%253A%252F%252Fcorriere.it%252Fnapoli%252Farte_e_cultura%252Fcards%252Fnapoli-che-storia-giovanna-prima-regina-1343%252Fi-durazzo.shtml%26psig%3DAOvVaw3GzphYGuGja6d5snVWyY-v%26ust%3D1565261661218122&psig=AOvVaw3GzphYGuGja6d5snVWyY-v&ust=1565261661218122
4. I. (Nagy) Lajos a budapesti Hősök terén balról a hetedik szobor, Zala György alkotása:
<https://www.google.hu/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=2ahUKEwiBoPy1zfDjAhVDMewKHbwMA6wQjRx6BAgBEAQ&url=http%3A%2F%2Fmuemlekek.info%2Ffoto%2Fhosok-tere-nagy-lajos-szobor.php&psig=AOvVaw0auZXxUCTaInv724Nhwa6X&ust=1565261903938658>
5. I. (Nagy) Lajos győzelme Bulgáriában a törökök felett, az első magyar-török összecsapás:
https://www.google.hu/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwixvqKzvDjAhUFyqQKHRYjCOkQjRx6BAgBEAQ&url=http%3A%2F%2Flovagok.hu%2Fhadviseles%2Fkozepekori-kozelharci-fegyverek&psig=AOvVaw3Kv7_H0ebXi0GZj9AjbHe3&ust=1565262118541319
6. A Kolozsvári testvérek Szent György-szobra Prágában:
https://www.google.hu/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=2ahUKEwiDIKiDz_DjAhXC-aQKHfATApkQjRx6BAgBEAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.kozterkep.hu%2F7264%2Fsarkanyolo-szent-gyorgy-szobra&psig=AOvVaw2LWpPrxhl-EsayOIIg4SSS&ust=1565262340788049